

מי ומי בממשלת אברהם ראיסי

מאת: ד"ר דורון יצחקוב

מבט מבס"א מס' 2,144, 2 בספטמבר 2021

תקציר: ב-25 באוגוסט 2021 אישר הפרלמנט האיראני את מועמדותם של מרבית שרי הקבינט (למעט שר אחד) ובכך ניתן אות הפתיחה למימוש מדיניות הנשיא הנבחר אברהם ראיסי. רקעם של המועמדים ועמדותיהם הפוליטיות לא מותר ספק רב באשר לאופי התנהלות הממשלה העתידית.

בחירת אברהם ראיסי ואישור חברי ממשלתו היו בבחינת תסריט ידוע מראש היות וסלילת הדרך לכהונתו של ראיסי היתה פרי תכנון מקדים של המנהיג העליון חמינאי ולשכתו. זאת ועוד, לאור העובדה שהפרלמנט האיראני נשלט ברובו על-ידי הפלג השמרני, גם אישור חברי הממשלה החדשה, למעט זו של שר החינוך חוסיין בארגלי, הייתה ידועה מראש.

מבט חטוף אל עברם ופועלם של חברי הקבינט החדשים לא מותר ספקות באשר לקווי המדיניות העתידיים בנושאי פנים וחוץ, וביתר שאת ביחס לישראל, הואיל והמאפיין הבולט בקרב שרי הממשלה החדשה הוא השתייכותם לפלג האולטרה-שמרני וקרבתם לממסד הביטחוני בדגש על משמרות המהפכה. מרכיב זה מחזק גם את ההשערה כי תתקיים הקצנה ביחס למערב והתקרבות לסיין ורוסיה כמשקל נגד.

במהלך השבוע שקדם לאישור הפרלמנט הופיעו שרי הקבינט המיועדים בפניו והציגו את משנתם. המסר העיקרי שעלה מדבריהם היה תמיכה בהשפעתה הגוברת של איראן באזור; תמיכה במעורבות משמרות המהפכה בנושאי פנים וחוץ; קידום "ציר ההתנגדות" נגד ישראל והתנגדות תקיפה לנוכחות האמריקנית באזור; תמיכה ברעיון "ההסתמכות העצמית וכלכלת ההתנגדות"; שינוי מדיניות החוץ ביחס להסכם הגרעין ונאמנות בלתי מעוררת למדיניות המנהיג העליון והנשיא הנבחר.

בד בבד עם בחינת האידיאולוגיה המנחה את השרים המיועדים חשוב לציין את הקשר האישי בין המנהיג העליון לבין הנשיא הנבחר. קשר זה הוא בבחינת סוד גלוי ולכן נראה שתהיה הלימה מוחלטת בין פעולות הנשיא לבין תפיסת עולמו של חמינאי. יחסים אלה הם תולדה של קרבה אישית ואידאולוגית שקיבלה ביטוי מעשי בשנת 1981 עקב מינוי ראיסי כתובע של העיר כרג' ובהמשך עם נישואיו לג'מילה עלאם-חודא, בתו של איש דת בכיר ששימש כיועצו של חמינאי, עוד בהיותו נשיא.

בחירת חמינאי למנהיג העליון היוותה זרז לא מבוטל בסלילת דרכו הפוליטית של ראיסי שהתבטאה במינויו כתובע הכללי של טהראן; במינויו לעמוד בראש אוסטאן-י קודס-י ראזוי (קרן הצדקה רבת הממון וההשפעה); במאמץ להוביל לבחירתו לנשיאות

בשנת 2017, ולבסוף, במינוי לראש הרשות השופטת ולנשיאות כשנתיים לאחר מכן. הואיל וכך, לא מן הנמנע שבכוונת המנהיג העליון לסלול את דרכו גם כיוורשו, לאחר מותו.

באשר לקווי מדיניותם של שרי הקבינט המיועדים, הרי שמבין השרים המשפיעים ביותר על מדיניות הפנים והחוץ נמנים אנשים המזוהים עם הקו הניצי המוכוון על-ידי המנהיג העליון ומשמרות המהפכה. כך לדוגמה, ניתן למנות את שר החוץ חוסיין אמיר עבד אל-להיאן; שר הפנים אחמד וחידי; שר ההגנה מוחמד רזא קרואי אשתיאני; שר התחבורה ופיתוח עירוני רסתם קאסמי; השר למורשת ותרבות עזתאללה ז'רגומי, והשר לתקשורת ומידע עיסא זארעפור.

מבין אלו בולטים שר הפנים וחידי ושר החוץ עבד אל-להיאן. שמו של וחידי שגור היטב בפי הרשויות העוסקות בלחימה בטרור בארץ ובחו"ל לאחר ששימש בתפקיד מפקד כוח קודס במשמרות המהפכה ובהמשך כיהן בתפקיד שר ההגנה. שמו של וחידי נקשר עם האחראים לביצוע הפיגוע בבניין הקהילה היהודית בארגנטינה בשנת 1994 שבגיניו הוא מבוקש על-ידי האינטרפול עד לעצם ימים אלה.

עבד אל-להיאן מהווה דמות נוספת שמן הראוי להתייחס בכובד ראש לעמדויותה וכוונותיה. הוא אמנם סלל דרכו במשרד החוץ אולם היה מקורב לקאסם סולימאני, ולאחר הפלת סדאם חוסיין הוצב כנספח בשגרירות האיראנית בבגדד והופקד על תיאום המדיניות שהוכתבה לרוב על-ידי סולימאני. עבד אל-להיאן הוא תומך נלהב של "קידום ציר ההתנגדות" נגד ישראל המקבל ביטוי בתמיכה בחיזבאללה, במיליציות השיעיות בעיראק ובסוריה, ובארגוני הטרור ברצועת עזה. יתר על כן, מדיניות החוץ שלו הומחשה היטב בהצהרתו בפני הפרלמנט (שכללה ביקורת מרומזת על קודמו בתפקיד זריף) בה טען "כי מעתה משרד החוץ לא יפעל כבעבר ולא יעתיק את מקומו לווינה" - שם אמורות להתחדש השיחות על הסכם הגרעין.

מבין שאר השרים המקורבים למשמרות המהפכה ניתן למנות את שר התחבורה ופיתוח עירוני קאסמי. הוא הצטרף למשמרות המהפכה ב-1981 והשתתף במלחמת איראן-עיראק, ובהמשך דרכו מונה למפקד בסיס ח'אתם אל-אנביאא המאגד בתוכו את התעשייה הצבאית והאזרחית כאחד. בתקופת כהונתו השנייה של הנשיא אחמדינג'אד כיהן קאסמי בתפקיד שר הנפט והושפע רבות מהחלטות בכירים במשמרות המהפכה בשל העיצומים שהוטלו בשוק הנפט האיראני. כאחרים בקבינט הנוכחי גם קאסמי נכלל ברשימת האישים שנגדם מוטלות סנקציות מצד הקהילה הבינלאומית.

שני שרים נוספים הקשורים למשמרות המהפכה ונמנים עם הפלג האולטרא-שמרני הם השר לתרבות ומורשת דרע'אמי ושר ההגנה אשתיאני. דרע'אמי השתייך ל"סטודנטים תומכי קו האמאם" שהשתלטו על שגרירות ארצות הברית בנובמבר 1979 ועד היום נכלל ברשימת האישים עליהם השית הממשל בושינגטון סנקציות והגבלות. אשתיאני, הנושא דרגת תת אלוף, מהווה ייצוג הולם לתהליך המואץ של השתלבות מפקדי הממסד הביטחוני בפוליטיקה האיראנית. גם כנגדו חלות סנקציות שהוטלו על-ידי גורמים בינלאומיים בגין תפקידו בערעור היציבות במזרח התיכון.

גם מקומו של הממד האישי לא נפקד מממשלתו החדשה של ראיסי. מניתוח קווי התפר המחברים בין שרי הקבינט עולה כי בנוסף לקשר עם הממסד הביטחוני קיים קשר אישי עם לשכת המנהיג העליון. כך לדוגמה, שר ההסברה אסמעיל ח'טיב היה סטודנט של חמינאי ופעל בשורות ההסברה של משמרות המהפכה. השר להכוונה והנחיה אסלאמית מוחמד האדי-אסמאעילי חיבר ספר על רעיונותיו ופסיקותיו של המנהיג העליון.

שר העבודה והרווחה חוג'ת עבד אל-מאלכי היה חבר בהנהלת קרן הצדקה והסיוע על שם האימאם חומייני והינו תומך נלהב של "כלכלת ההתנגדות" שהתווה המנהיג

העליון. מבין אנשי שלומו של הנשיא בולטים שר המשפטים אמין חוסין רחימי ששימש כעוזרו של ראיסי ברשות השופטת, והשר לתקשורת ומידע עיסא זעראפור, ששימש כמנהל טכנולוגיית המידע באותה הרשות .

בחירת השרים בממשלת ראיסי מעידה על חזות נוקשה כלפי המערב וישראל, המזכירה לא במעט את הרוח המהפכנית ששררה לאחר המהפכה האסלאמית. עם זאת, לעוקבים אחר התנהלות הממסד המהפכני לאורך השנים ברור היטב כי גם בעבר לא שיקפה חזות הדברים (בדגש על הדיאלוג עם המערב) את מהות הדברים שהייתה לרוב נתונה לפסיקת המנהיג. לכן נראה שההבדל המהותי בתקופת נשיאות ראיסי הוא שחזות הדברים ומהותם תהיינה זהות ולכן יהיה קשה לטשטש את האמת כלפי חוץ .

נכון לשעה זו נראה שקווי מדיניות הממשלה החדשה יכללו את חיזוק הגורם ההרתעתי כמרכיב בסיסי לשרידות המשטר; ביסוס ההגמוניה האיראנית בקרב שכנותיה של איראן בפרט ומדינות האזור ככלל; השענות על משמרות המהפכה כגורם משפיע בתחום יחסי הפנים והחוץ כאחד; התנגדות לקיום ישראל כמרכיב מאיץ לחיזוק מעמדה האזורי של איראן; התנגדות לנוכחות אמריקנית במזרח התיכון; חיזוק מהותי של יחסי החוץ עם רוסיה וסין כתגובת נגד למערב; וחיזוק מעמד איראן במרחב הימי לשם ביסוס מעמדה במפרץ הפרסי ומעבר לו. אולם מעל לכל זה נראה כי ממשלתו של ראיסי תהיה תלויה ואף תהנה מתמיכה חסרת פשרות של המנהיג העליון שתשמש אבן דרך בהתנהלותה.

** ד"ר דורון יצחקוב הוא מומחה להיסטוריה של איראן בעת המודרנית ומשמש כחוקר בכיר במרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים באוניברסיטת בר-אילן.*